

Lietuvos chorai gieda „Da pacem“, tikėdami Ukrainos pergale

Rolandas AIDUKAS

2022 m. rugpjūčio mėnesį Lietuvos chorų sąjunga (LCHS) vykdė išskirtinį projektą „Da pacem“ – siekiant garsinti ukrainiečių chorių muziką, Lietuvoje vyko mokymai choro dirigentams, skambėjo naujos ukrainiečių liaudies dainų aranžuotės, surengtas koncertų ciklas įvairiose šalies vietose. Projektą rėmė Lietuvos kultūros taryba.

Projekte „Da pacem“ Ukrainai prasmingai atstovavo Kyjivo Taraso Ševčenkos nacionalinio universiteto liaudies choro „Dnipro“ vadovė Iryna Dusheiko. Ji dirigavo koncertuose, dalyvavo LCHS surengtuose XX kvalifikacijos kėlimo kursuose „Vasaros akademija“, sukūrė ukrainiečių liaudies dainų aranžuotės. Kitų aranžuotės autorės – Sofija Trusenko ir Rasa

Gelgotienė. Keliasdešimt metų Ukrainoje gyvenusi ir šiuo metu vėl grįžusi į Lietuvą Raisa Likhachova parengė literatūrinius vertimus, kad atlikėjai geriau suvoktų ukrainietiškas dainų prasmę. Liaudies dainų aranžuotės, skirtos mėgėjų chorams, skelbiamos LCHS internetinėje svetainėje. Siekiant, kad ukrainiečių liaudies dainos skambėtų kuo plačiau, būtų žinomos

Projekto „Da pacem“ koncerto Vilniuje dalyviai

Projekto „Da pacem“ koncerto Plungėje dalyviai

DA PACEM, DOMINE

Music by Donatas Zakaras

♩ = 100 *mp*

SOPRANO
Da pa - cem, Do - mi - ne, in di - e - bus no - stris qui - a non est in

ALTO
Da pa - cem, Do - mi - ne, in di - e - bus no - stris qui - a non est in

TENOR
Da pa - cem, Do - mi - ne, in di - e - bus no - stris qui - a non est in

BASS
Da pa - cem, Do - mi - ne, in di - e - bus no - stris qui - a non est in

Lietuvos chorams, internete pateikiamos ne tik dainų partitūros, bet ir chorinių partijų įrašai, teksto tarimas bei vertimas į lietuvių kalbą. Tai vertingas indėlis į Lietuvos chorų repertuarą, kartu ir solidarumo su Ukraina išraiška.

Projekto koncertai vyko Molėtų Šv. apaštalo Petro ir Povilo bažnyčioje (18 d.), Vilniaus Šv. Kazimiero bažnyčioje (19 d.), Kauno Šv. Mykolo Arkangelo (Igulos) bažnyčioje (21 d.) ir Plungės Šv. Jono Krikštytojo bažnyčioje (21 d.). Pasirodė Lietuvos chorų vadovų „Vasaros akademijos“ choro studija, kamerinis choras „Sodžius“ (vad. Regina Maleckaitė), Vilniaus Šv. Kazimiero bažnyčios choras „Ave verum“ (vad. Vidmantas Ruzgys), LŽŪM mišrus choras „Dobilas“ (vad. Ignas Garla), choras „Diemedis“ ir

kamerinis choras „Te Deum“ (vad. Audrius Petrauskas), choras „Plungė“ (vad. Rita Urniežienė), Plungės kamerinis choras (vad. Alfonsas Vildžiūnas). Koncertuose dirigavo ne tik Lietuvos chorų vadovai, bet ir Iryna Dusheiko, dainavo ukrainietė solistė Ilha Yaroshenko.

Apie projekto eigą papasakojo jo vadovė LCHS prezidentė, Lietuvos muzikos ir teatro akademijos docentė Rasa Gelgotienė. Pirmiausia buvo kuriamos ukrainiečių liaudies dainų aranžuotės ir mokomoji medžiaga (choro partijų įrašai, tarimas, teksto vertimai), tada įvyko keturi minėti koncertai. Paskutiniame koncerte, kuris buvo skirtas Ukrainos Nepriklausomybės dienai, dalyvavo Plungės rajono meras Audrius Klišonis ir Plungės Šv. Jono Krikštytojo parapijos klebonas Vytautas Gedvainis, ukrainiečių aktorius Yevgenijus Gulakas papasakojo savo šeimos istoriją ir atliko muzikinį numerį. Koncertuose nuskambėjo apie dešimt ukrainiečių liaudies dainų originalo kalba. Choro dirigentė iš Ukrainos Iryna Dusheiko, repetuodama su choralais, mokė juos taisyklingos tarties, padėjo pajusti ukrainiečių liaudies dainų prasmę ir charakterį.

Lietuvos chorų vadovų „Vasaros akademijos“ choro studijos koncerto Molėtų Šv. apaštalo Petro ir Povi-

Iryna Dusheiko

Choras „Dnipro“

lo bažnyčioje vedėjas prof. Vytautas Miškinis apibūdino dirigentų misiją: „Mes dalinamės patirtimi, mes mokomės, mes mokome atlikdami pačius naujausius kūrinis.“ Džiugu, kad koncertą tiesiogiai transliavo ir feisbuko platformoje paskelbė Klaipėdos miesto chorinė bendrija „Aukuras“.

„Vasaros akademijoje“ dalyvavusio prof. Dainiaus Puišio nuomone, ukrainietė dirigentė I. Dusheiko stengėsi kuo daugiau atskleisti diriguojamų kūrinių dramaturgiją, ypač jautriai ir tiksliai perteikti siužetą. Ji dirigavo dvi kontrastingas savo aranžuotas ukrainiečių liaudies dainas mišriam chorui *a cappella*: skausmo ir vidinio dramtizmo persmelktą, labai dainingą „Ėjo karvės iš ažuolų girios“ („Йшли корови із діброви“) ir „Guculė Ksenija“ („Hutsulko Ksenia“) apie jaunuolio ir merginos meilę. Dirigentei repetuojant minėtas dainas su „Vasaros akademijos“ choru, buvo juntamas nuoširdus susidomėjimas, pagarba ir solidarumas su kolegomis Ukrainos chorų vadovais, dirigentais, pedagogais, visa ukrainiečių tauta.

Projekto koncertuose taip pat skambėjo I. Dusheiko ukrainiečių liaudies dainų aranžuotės moterų chorui „Kodėl tu neatėjai“ („Чом ти не прийшов“) ir „Oi nešviesk, mėnesėli“ („Ой не світи, місяченьку“), R. Gelgotienės moterų chorui aranžuota daina „Oi kieno tai žirgas sto-

vi“ („Ой, чий то кінь стоїть“), Sofijos Trusenko mišriam chorui aranžuotos dainos „Oi niaukiasi, ūkanoja“ („Ой хмариться, туманиться“) ir „Oi pievoje raudonasis putinas palinko“ („Ой у лузі червона калина“). Visas šių dainų aranžuotas galima rasti Lietuvos chorų sąjungos svetainėje <https://lchs.lt/>.

2022 m. gegužės 14 d. Vilniaus universiteto Šv. Jonų bažnyčioje, kur vyko universiteto chorų „Virgo“, „Gaudeamus“ ir „Pro musica“ sezono uždarymo koncertas „Da pacem“, pirmą kartą nuskambėjo Donato Zakaro kūrinys „Da pacem Domine“ mišriam chorui *a cappella*. Kūrinys, gimęs Ukrainos karo akivaizdoje, stulbina savo paprastumu ir įtaigumu. Iš VI a. mus pasiekęs liturginis lotyniškas antifonos tekstas kalba apie ramybę („Suteik ramybę mūsų laikams, Viešpatie“), bet mintyje turima taika. Universiteto chorai, atlikdami šį taikos choralą bei ukrainiečių liaudies dainą „Ой, чий то кінь стоїть“, siekė kultūriškai palaikyti už laisvę kovojančią Ukrainą. Chorai kartu su Ukraina buvo ir 2014 metais, kai Rusija užpuolė Krymą ir Donbasą. Tada jie nuvežė į Kyjivą paramą, apsilankė karo ligoninėje ir giedojo jos kieme. Kyjivo Taraso Ševčenkos nacionalinio universiteto choro „Dnipro“ choristės 2022 m. jau turėjo draugų

Vilniuje, tad palikusios bombarduojamą Ukrainos sostinę rado prieglobstį Vilniaus universiteto choristų namuose. LCHS prezidentės R. Gelgotienės iniciatyva buvo renkamos lėšos Ukrainos chorų vadovams, sąjungos administratorė Asta Balnionytė-Gravejskė informavo, kad Odesos chorų asociacijai pervesta 5757 eurai.

Ilga draugystė universiteto choras sieja su Kyjivo Taraso Ševčenkos nacionalinio universiteto liaudies choru „Dnipro“ ir jo vadove Iryna Dusheiko. 1834 metais Kyjive įkurta Šv. Volodymyro universitete po 9 metų, 1843-iaisiais, buvo suburtas choras, kuris iš pradžių veikė kaip bažnytinis, o vėliau įgijo pasaulietinio choro statusą. Beveik du šimtmečius apimanti choro biografija kupina gausybės įvykių, tarp jų ir labai dramatiškų.

1914 metais kompozitorius Mikola Leontovičius sukūrė kalėdinės giesmės „Ščedrikas“ („Щедрик“) chorinę aranžuotę, kuri pirmą kartą buvo atlikta 1916 m. gruodžio 25 d. Kyjivo Šv. Volodymyro universitete diriguojant autoriui ir netrukus tapo labai populiari. 1917 m. Oleksandro Košyco vadovaujamas choras išvyko gastroliu į Vakarų Europą. Žlugus tuometei Ukrainos centrinei tarybai ir į valdžią atėjus bolševikams, vadovas ir dalis choristų nusprendė likti užsienyje. 1922 m. dirigento vadovaujama grupė persikėlė į Ameriką, kur du dešimtmečius sėkmingai koncertavo JAV, Kanadoje, Meksikoje, Brazilijoje, Kuboje. 1922 m. spalį Niujorke ji padarė pirmą „Ščedriko“ garso įrašą. 1936 m. pasirodžiusi angliška ukrainiečių kilmės amerikiečių kompozitoriaus Petro Vilhovskio (Петро Вільховський) „Ščedriko“ versija pelnė pasaulinį pripažinimą kaip „Varpų kalėdinė giesmė“ („Carol of the Bells“).

1939 m. Kyjivo universitetas buvo pavadintas Taraso Ševčenkos vardu. 1964 metais Mychailo Chardajevo vadovaujama universiteto chorui suteiktas liaudies kolektyvo garbės vardas ir „Dnipro“ („Дніпро“) pavadinimas. 1976–2009 metais chorui vadovavo profesorius Ivanas Pavlenko, tuo laikotarpiu kolektyvas daug koncertavo Ukrainoje ir užsienyje

– Lietuvoje (Kaune ir Vilniuje), Estijoje, Rusijoje, Bulgarijoje, Olandijoje, Vokietijoje.

2009 m. choro meno vadove tapo Iryna Dusheiko. Nuo tada choras dalyvavo daugelyje festivalių ir konkursų Ukrainoje, Baltarusijoje, Lenkijoje, Slovakijoje, Vokietijoje, Prancūzijoje, Italijoje, įrašė tris kompaktines plokšteles, suorganizavo daugybę kultūrinių renginių, kuriuose dalyvavo chorai iš Vokietijos, Didžiosios Britanijos, Italijos, Lenkijos ir Lietuvos.

Iryna Dusheiko choro dirigavimo mokėsi Kyjivo Reinholdo Gliero aukštesniojoje muzikos mokykloje, vėliau studijavo Kyjivo nacionaliniame kultūros ir meno institute, kur įgijo liaudies choro dirigento specializaciją. Nuo 1999 m. dirbo „Dnipro“ chormeistere, nuo 2009 m. iš savo profesoriaus I. Pavlenkos perėmė meno vadovės pareigas.

Su I. Dusheiko telefonu kalbėjome 2022 metų liepą.

– Jūs vadovaujate Kyjivo Taraso Ševčenkos nacionalinio universiteto liaudies chorui „Dnipro“, kuris dar vadinamas choro kapela. Mums terminai „liaudies choras“, „choro kapela“ neįprasti...

– Kyjivo universiteto choras 1964 m. gavo pavadinimą liaudies choro kapela „Dnipro“. Tuo metu egzistavo tokie garbės vardai – liaudies, nusipelnęs (choras ar artistas). Ši sistema jau pasenusi, tačiau iki šiol nėra pakeista. Apibūdinimas „liaudies choras“ mūsų kolektyvo atžvilgiu sukelia nedidelę painiavą, nes liaudies choras išivaizduojamas visai kitaip: dainuojama atvirais, liaudiškais balsais, specialiai kuriamos atitinkamos liaudies dainų aranžuotės, kuriose sopranų partijos diapazonas nesiekia aukščiau pirmosios oktavos *si bemol.* Kyjivo universiteto chorui „Dnipro“ labiau tinka akademinio choro pavadinimas, juk mes atliekame klasikinį choro muzikos repertuarą.

– Kodėl 1964 m. chorui buvo suteiktas būtent šis vardas – „Dnipro“?

Dnipras – Ukrainos simbolis, svarbiausia šalies upė, pagrindinė arterija visomis prasmėmis, tad šis vardas tinka pagrindinio šalies universiteto kolektyvui.

– Kaip dirbate su savo choru šiuo metu, gyvendama Vokietijoje?

– Dirbu nuotoliniu būdu, tačiau toks darbas komplikuoatas. Galima padaryti vaizdo įrašus, juos sujungti, tačiau tai nėra tikras darbas su choru. Netikiu virtualiais choris ir tokios metodikos nenaudoju. Šiuo metu su choru dalyvaujame projektuose, pavyzdžiui, neseniai moterų grupė buvo pakviesta į Ščeciną (Lenkija) atlikti Gabrielio Fauré „Requiem“ kartu su Ščecino Jano Szyrockio technologijos universiteto choru. 15 merginų grupė, balandžio mėnesį atvykusi į Lenkiją, per kelias dienas surepetavo ir atliko minėtą „Requiem“, o koncerto pabaigoje padainavo liūdną ukrainiečių liaudies dainą, M. Leontovičiaus aranžuotą moterų chorui. Birželio mėnesį Lenkijoje ne visa choro sudėtimi dalyvavome choro mokyklos projekte.

– Šiuo metu, vykstant karui, choras sumažėjo. Turbūt ne vienas choristas išėjo į frontą ginti Tėvynės?

– Taip, keletas choro vyrų kovoja fronte. Tačiau ir taip vyrų balsų būdavo ne per daugiausia, ypač trūko tenorų. Pastebėjau, kad ir kituose choruose egzistuoja tokia problema, dainuoja vos po 3 tenorus.

– Anksčiau su choru atlikdavote daug užsienio klasikų kūrinų, pavyzdžiui, W. A. Mozarto „Requiem“, o juk tam reikia nemažos ir pajėgios sudėties.

– Anksčiau choras tikrai buvo didelis ir stiprus, tačiau dviejų pandemijos metų pertrauka viską išderino. Mes stengėmės išsaugoti kolektyvą, nors universitete dėl kovidu buvo draudžiama susitikti. Be to, studentai neskatinami dainuoti chore, nėra specialių programų, kurios padidintų motyvaciją dalyvauti choro veikloje. Laisvu nuo studijų metu studentai pirmiausia stengiasi užsidirbti pragyvenimui. Bet ateina universiteto absolventų, netgi pašalinių žmonių...

– Kiek Kyjivo T. Ševčenkos universitete yra chorų?

I. D.: Tai vienintelis choras universitete! Dar buvo nedidelis liaudies instrumentų ansamblis, bet jis pandemijos metu išnyko.

Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje egzistuoja aukšta chorinio dainavimo kultūra, sukurta muzikos ir meno

mokyklų sistema, muzikos dalyko mokoma bendrojo lavinimo mokyklose. Ukrainoje vidurinėse mokyklose muzikos pamokų nėra, per meno pamoką mokiniai, neturintys muzikinių įgūdžių, gali piešti ar dar kuo nors užsiimti. Gerai, kad dar liko muzikos mokyklų, tačiau ir jų populiarumas yra prigesęs. Jaunimui nebeįdomi ir choro dirigento profesija. Į aukštesniausias muzikos mokyklas stoja vis mažiau būsimų choro dirigentų, nebeliko stojančiųjų konkurso. Daugumą jaunuolių domisi informacinėmis technologijomis, todėl apie šią problemą reikia garsiai kalbėti, atkreipiant kultūros ministerijos dėmesį, juk mes prarandame savo tapatybę. Kultūra pas mus nelaikoma svarbia, nustumiamą į paskutinę vietą. Ukrainoje egzistuoja vadinamieji depresyvieji regionai, kurie šliejasi prie Rusijos, tiki jos propaganda, ten žmonės nekalba ukrainietiška, savęs nesiejia su Ukraina.

– Norėčiau iš Jūsų daugiau sužinoti apie rugpjūtį Lietuvoje vykstantį projektą „Da pacem“.

– Projekto iniciatorė ir vadovė Rasa Gelgotienė pakvietė mane dalyvauti koncertuose, chorų repeticijose, aranžuoti ukrainiečių liaudies dainų mėgėjų chorams. Esu ką tik grįžusi iš Brėmeno (Vokietija), kur dirbau su vokiečių choris, turėsiu susikaupti ir kibti į Lietuvos projekto darbus. Pirmiausia reikės parengti ukrainiečių liaudies dainų aranžuotų choringes paritūras, transkribuoti dainų tekstų raides į lotynišką, parengti garso įrašus su šių tekstų tarimu. Visą reikės atlikti, todėl dabar man svarbiausia – nesusirgti (*juokiasi*).

– Rusijai užpuolus Jūsų šalį, Lietuvos chorų bendruomenė, palaikydama Ukrainą, ėmė labiau domėtis ukrainiečių muzika ir ją vis dažniau atlikti koncertuose. Domėdamasis Jūsų choro istorija, atkreipiau dėmesį į afišą, kuri skelbia, kad 1862 m. Kyjivo universiteto choras dalyvavo spektaklyje „Natalka Poltavka“. Gal tai buvo Mykolos Lysenkos operos „Natalka Poltavka“ užuomazgos?

– Kyjivo universiteto chorui tuo metu vadovavęs kompozitorius M. Lysenka su choru atlikdavo ne tik dainas ir giesmes, bet ir statė dramos spektaklius su muzikiniiais intarpais,

galbūt ir operas. Iki tol chore dainavo tik tenorai ir bosai, nes universitete galėjo studijuoti tik vyrai. Lysenkos pastangomis choras buvo papildytas moterų (daugiausia studentų žmonių, seserų, draugų) balsais.

- Kokie nauji projektai Jūsų laukia ateityje?

- Vokietijoje kartu su Beethoveno muziejumi dalyvausiu projekte, kuriame ukrainiečių ir vokiečių 7–13 m. vaikai bus mokomi ukrainiečių ir vokiečių liaudies dainų.

- Su savo vadovaujamu choru išleisdote 3 kompaktines plokšteles.

- Taip, vienoje įrašytos dainos, sukurtos pagal ukrainiečių poeto Taraso Ševčenkos eiles. Įrašai padaryti dar iki 2019 m., kai su choru dirbome visu pajėgumu. Vėliau vyko projektai jau su mažesne sudėtimi, repetavome su pertraukomis, nebeliko nuolatinio darbo...

- 2014 m. Vilniaus universiteto chorai buvo nuvykę į Kyjivą pasveikinti jubiliejines sukaktis minėjusių Jūsų choro ir universiteto. Tuo metu Rusija niekšingai užpuolė Ukrainą. Ką tada jautėte?

- Laikas buvo labai sunkus. Vilniaus universiteto chorų dainininkai jau turėjo bilietus į Kyjivą ir buvo pasiruošę atvykti pas mus į svečius, bet tuomet iškilo grėsmė, kad Ukrainoje bus paskelbta karo padėtis. Vilniečiai vis dėlto ryžosi atvykti, atvežė mums paramą, apsilankė karo ligoninėje, koncertavo jos kieme, bendravo su ligonių motinomis. Po matytų kraupių sužalotų žmonių vaizdų svečiai ilgai negalėjo atsigauti...

Tuomet kai kuriems atrodė, kad karas yra toli... Bet jį reikėjo sustabdyti dar 2014 metais, nes atsigavęs priešas 2022 m. priartėjo prie pat Kyjivo, sukeldamas dar didesnę siaubą.

- Sudėtinga situacija Kyjivo universiteto chorui buvo ir I pasaulinio karo metais, kai jis atsidūrė už savo šalies ribų.

- Tai susiję su dainos „Ščedrik“ atsiradimo Amerikoje istorija. Tuo metu buvo toks politinis veikėjas Simonas Petliūra, kuris siekė sukurti nepriklausomą Ukrainos valstybę ir parodyti Europai, kad Ukraina – ne Rusija, kad tai visai kita šalis, turinti savitą istoriją, kalbą, kultūrą. S. Petliūra paprašė universiteto choro vadovo O. Košyco sutelkti choro kolek-

tyvą koncertams Europoje, kur būtų populiarinama ukrainiečių muzika, skelbiama Ukrainos valstybės idėja. Bolševikams užgrobus valdžią Ukrainoje, choro dainininkai, bijodami represijų gimtojoje šalyje, liko užsienyje. Manau, kad tai buvo projektinis choras, kurį sudarė dalis universiteto choro dainininkų, kita dalis buvo surinkta iš kitur. Chorui persikėlus į Ameriką, kalėdinė daina „Ščedrikas“ įgavo naują autentišką pavidalą, artimesnį senam dar ikirikščioniško laikotarpio teksto variantui. Tokia amerikietiška dainos versija anglų kalba labiau atitiko senos ukrainietiškos dainos prasmę, joje yra užuominų į seną pagonišką šventę, kalbama apie parskridusią kregždutę. Naujieji metai tuomet prasidėdavo kovo 14 d., o kregždės juk atskrenda pavasarį! Daina linki laimės ir džiaugsmo namams, gerų metų žmonėms. Atėjus krikščionybei daugelis šventinių apeigų, o kartu ir dainos, buvo adaptuotos naujajam tikėjimui.

- Panašiai buvo ir Lietuvoje. Ar Ukrainoje išliko liaudies dainų atlikimo tradicija, ar tos dainos renkamos ir saugomos?

- Taip, Kyjivo universitete yra Folkloristikos katedra, joje buvo plėtojama ir muzikinės folkloristikos kryptis, tačiau vėliau ji buvo kiek apleista. Universiteto Kultūros katedra organizuodavo folklorines ekspedicijas,

rinkdavo ir šifruodavo ukrainiečių liaudies dainas, kurias iš lūpų į lūpas perduodavo šeimų nariai. Tokios tradicijos Vokietijoje nėra.

- Kaip, Jūsų nuomone, pasikeistų chorų situacija Ukrainoje, šaliai tapus Europos Sąjungos nare?

- Sunku pasakyti, nes pirmiausia turėtų baigtis karas. Ukrainai tapus ES nare, būtų galima atgaivinti kultūrą, ją vystyti, tikėtis naujų projektų ir jiems skirtų grantų. Žinoma, gerai, kad plačiai žinoma populiarioji ukrainiečių kultūra, pergalės „Eurovizijoje“, tačiau yra ir tie tikrieji nacionaliniai klodai, tie kultūros daigai, kuriuos reikia saugoti ir globoti. Reikėtų suvokti, kad mes, kaip ir kitos Europos tautos, būdami saviti, galime dalintis tuo savitumu su kitais. Nacionalinis savitumas mums ypač svarbus.

- Šlovė Ukrainai!

- Didvyriams šlovė! Šlovė Lietuvai!

Aš manau, kad patys geriausi mūsų kaimynai ir draugai – lietuviai ir lenkai, kurie realiai supranta mūsų problemas ir tuo yra labai artimi. ■

Choras „Dnipro“